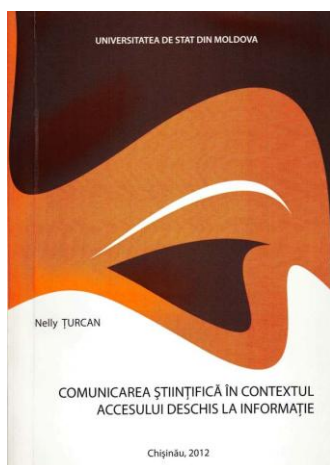

Recenzii

COMUNICAREA ȘTIINȚIFICĂ ÎN SOCIETATEA CUNOAȘTERII

Nelly ȚURCAN. *Comunicarea științifică în contextul Accesului Deschis la informație*: Monografie. Chișinău: CEP USM, 2012. 324 p.

Scopul principal al politicii de stat în sfera științei și inovării este dezvoltarea social-economică și umană stabilă a Republicii Moldova prin stimularea și valorificarea maximă a potențialului științific, tehnico-științific și tehnologic, orientat spre crearea serviciilor, proceselor moderne, competitive, precum și spre valorile unei societăți democratice, deschise. Realizarea acestui scop acum, în Societatea Cunoașterii, cere, mai mult decât oricând, racordarea activităților din sfera științei și inovării la necesitățile social-economice, culturale și educaționale ale societății, crearea de resurse ale sistemului național de informații științifico-tehnologice și asigurarea integrității lor, crearea unui mediu favorabil diseminării, absorbției și valorificării informațiilor științifico-tehnologice în știință, producție și învățământ, garantarea dreptului de acces liber și nediscriminatoriu la resursele de informații științifico-tehnologice. Toate acestea nu se pot implementa fără un sistem de comunicare științifică.

Preocupările pentru dualul *om (societate) – cunoaștere* sunt vechi și, totodată, constante, observă lingvistul Vlad Pohilă, cu referire la Societatea Cunoașterii. „*Totuși*, continuă autorul, *evoluția științei, respectiv, a cunoașterii, a dictat fiecărei epoci anumite „reguli ale jocului”, anumite exigențe, imperative, principii, care diferă de la o epocă la alta*”¹. Dar cele mai dramatice efecte asupra distribuției și regăsirii informației s-au produs în ultimii douăzeci de ani. Dezvoltarea Societății Cunoașterii, în care pretindem că trăim azi, este condiționată de productivitatea oamenilor de știință și de capacitatea de împărtășire a cunoștințelor științifice – comunicarea lor.

Remarcabilă în acest sens este recenta apariție a monografiei *Comunicarea științifică în contextul Accesului Deschis la informație*, în care autorul, Nelly Țurcan, abordează unul dintre multiplele subiecte ce vectorizează domeniul științific și domeniul infodocumentar de azi – comunicarea științifică. Volumul evidențiază și clarifică problematicile, contururile, modelele și structura conceptului de comunicare științifică în Societatea Cunoașterii.

Din punct de vedere structural, Nelly Țurcan și-a ordonat rezultatele cercetării într-o *Introducere*, urmată de șase capitole: 1. *Conceptualizarea comunicării științifice ca fenomen social*; 2. *Accesul deschis la informația științifică*; 3. *Comunicarea științifică și accesul deschis la informație: interferențe*; 4. *Evoluția revistelor științifice prin prisma accesului deschis la informație*; 5. *Rolul bibliotecii în funcționarea sistemului de comunicare științifică și asigurarea accesului deschis la informație*; 6. *Impactul accesului deschis la informație asupra comunicării științifice*. Capitolele sunt structurate foarte echilibrat, cu câte trei subcapitole fiecare, și doar în capitolul patru, care relevă materialul empiric, subcapitolele au trei și două paragrafe. Astfel, arhitectura monografiei oferă cititorului / cercetătorului o construcție cu acces facil la conținut.

¹ POHILĂ, Vlad. *Ce-i de făcut în Societatea Cunoașterii?* : editorial. În: *BiblioPolis*. 2008, vol.25, nr.1, p.6.

Nelly Țurcan a urmărit să identifice problemele globale: creșterea vertiginoasă a numărului de reviste științifice care a generat *explozia informațională* declanșând *criza informațională*; restricțiile privind dreptul de autor; creșterea ascendentă a costurilor la revistele științifice ce a determinat *criza serialelor* ș.a.

Pornind de la conceptul *știința ca fenomen social* și ca *sistem social*, cercetătoarea abordează activitatea științifică sub aspectul comunicațional. Printr-o analiză de profunzime – de la conceptualizări generale la delimitări noționale – ajunge la funcțiile comunicării științifice și prezintă, în toată complexitatea lui, fenomenul comunicare științifică, în special aspectul social al procesului de comunicare științifică. În acest sens, N.Țurcan distinge două niveluri de comunicare științifică: internă – „*comunicarea în cadrul comunității științifice*” și externă – „*comunicarea comunității științifice cu societatea atât în mod direct, cât și pe cale mediatică*”. Dacă comunicarea este apreciată ca fiind una dintre cele mai eficiente modalități de promovare a progresului tehnic, prezența comunicării în procesul de formare a cunoștințelor și de creare a inovațiilor..., atunci, insistă N.Țurcan, „*comunicarea științifică este o rețea complexă de filiere sociale care servește atât ca mijloc de legătură între comunitatea științifică și public, cât și ca instrument eficient de extindere a granițelor științifice și de obținere a sprijinului din partea publicului larg pentru cercetare și dezvoltare*” – punct de vedere inovativ și în contradicție cu punctul de vedere al multor autori străini care au abordat și au analizat acest subiect.

Faptul care se impune observației de la primul la ultimul capitol este viziunea autorului că comunicarea științifică este o necesitate și o garanție a propășirii societății... Această viziune răzbate și în definiția dată comunicării științifice ca *interacțiune durabilă a actanților procesului de circulație a informației științifice în societate care este asigurată de totalitatea mijloacelor, filierelor, activităților instituționale*. Opțiunea autorului este articulată foarte limpede, dar, ca să susțină definiția dată, precizează: „*Comunicarea științifică este un proces atât în cadrul comunității științifice, cât și un proces bidirecțional dintre comunitatea științifică și societate*”.

Unul dintre meritele acestui studiu care trebuie evidențiat este că N.Țurcan a clarificat rolul, locul și importanța bibliotecii în acest proces interactiv, bidirecțional al comunicării științifice – între comunitatea științifică și societate (om).

N.Țurcan desprinde din materialul imens, prin formule reale, empirice, modelul, sistemul existent de comunicare științifică în Republica Moldova cu toate componentele, lipsurile și disfuncționalitățile sale. Operând cu o vastă bază empirică – cinci studii privind sistemul comunicării științifice în Republica Moldova, a scos în evidență starea actuală, tendințele, practicile în comunicarea științifică, efectele crizei serialelor, atitudinea cercetătorilor față de comunicarea științifică, rolul noilor tehnologii în îmbunătățirea comunicării științifice, rolul bibliotecilor în comunicarea științifică. Pentru prima dată în domeniul infodocumentar a fost studiată practica abonării la publicațiile periodice științifice în bibliotecile noastre, soldată cu o analiză SWOT a acestui aspect. În viziunea autorului, paradigma actuală a bibliotecilor din Republica Moldova, ca element al lanțului informațional, este colecția calitativă tangibilă. Prin acest studiu ancorat în realitatea autohtonă, Nelly Țurcan devine unul dintre primii cercetători care oferă o claritate în acest sens.

Rigoarea, caracteristică autorului, a asigurat, credem, relevanță datelor statistice manipulate și analizate în cadrul studiului monografic.

Pentru a-și atinge scopul – de a regândi modalitatea de funcționare a sistemului de comunicare în Republica Moldova, N.Țurcan arată, demonstrează, insistă asupra necesității aplicării modelelor *Accesului Deschis* – o cale în măsură să impulsioneze dezvoltarea sistemului autohton de comunicare științifică. Așadar, N.Țurcan consideră, și reușește să demonstreze, că *Accesul Deschis* este calea inovațională de comunicare științifică. Și cum orice afirmație se cere fundamentată prin ilustrisime, argumente, dânsa le elucidează: (1) inițiativa *Accesul Deschis* este una dintre cele mai impresionante abordări mondiale privind promovarea accesului gratuit la informație pentru toți utilizatorii; (2) *Accesul Deschis* elimină barierele de acces și permisiune la informația științifică; (3) modelele *Accesului Deschis* ale comunicării științifice prevăd noi căi de comunicare, precum și diferite direcții care îndeplinesc unele sau toate funcțiile de comunicare; (4) aplicarea *Accesului Deschis* contribuie la crearea unor relații noi între autori, editori, bibliotecari și utilizatorii informației științifice; (5) *Accesul Deschis* contribuie la sporirea citării publicațiilor științifice; (6) majoritatea cercetătorilor din Republica Moldova susțin necesitatea modificării sistemului de comunicare științifică. Autorul atenționează că e necesar să ținem cont de această serie de considerații. Trasând aceste considerații, autorul se axează pe finalitatea socială a comunicării științifice. În acest context amintim o cugetare a lui Vasile Pârvan,

citată de Vlad Pohilă, în același editorial: „*Mai sus, tot mai sus... Nu însă pe treptele ierarhiei, ci în cunoașterea și înțelegerea lumii*”. Or, tocmai la aceasta servește știința. Modelul propus de dr. Nelly Țurcan urmărește tocmai accesibilitatea rezultatelor activității științifice, a cunoașterii.

Concluziile, originale, de substanță, de durabilitate sunt grupate pe capitole, iar *Recomandările* sunt structurate în cinci compartimente conform grupurilor cărora le sunt adresate: (1) pentru factori de decizie din domeniul cercetării-dezvoltării; (2) pentru factori de decizie din domeniul cercetării-dezvoltării de nivel instituțional; (3) pentru cercetători; (4) pentru editori de reviste științifice; (5) pentru biblioteci.

Studiul are o mare valoare praxiologică: la nivel național – acceptarea schimbării procesului de comunicare științifică (asigurarea bazei legislative a procesului de comunicare științifică; crearea rețelei naționale de arhive electronice, crearea bazei de date indexate a publicațiilor); la nivel instituțional – contribuții la inovarea comunicării științifice (elaborarea politicilor instituționale, crearea repozitoriilor instituționale, crearea revistelor electronice cu acces deschis, abonarea la publicații periodice și baze de date); la nivelul cercetătorilor – participare și contribuții la îmbunătățirea comunicării științifice; la nivelul editorilor – respectarea standardelor de editare, indexarea revistelor, îmbunătățirea calității revistelor, menținerea paginilor web ale revistelor.

La nivelul bibliotecilor: prima cercetare, în Republica Moldova, referitoare la comunicarea științifică care include bibliotecile (fiecare bibliotecă inclusă în cercetare are o bază empirică de evaluare, regândire și reabordare a contribuției la comunicarea științifică); elaborarea politicilor de *Acces Deschis*; implementarea modelelor inovative de difuzare și acces la informația științifică; crearea arhivelor instituționale; participarea proactivă în prestarea serviciilor inovative pentru utilizatori. De menționat aici că bibliotecile implementează multe din cele recomandate de cercetătoare, dată fiind diseminarea rezultatelor studiilor efectuate atât în baza bibliotecilor, cât și în baza instituțiilor de cercetare. Recomandările direcționate bibliotecilor au fost incluse și în *Strategia culturii 2020*, discutată la nivel național.

Cunoscută cercetătoare, formator de nivel național, conf. univ., dr. Nelly Țurcan a promovat la nivel instituțional (USM) și la nivel național (publicații, activități științifice, activități de instruire) diverse aspecte și problematici ale comunicării științifice. Monografia este un fel de suport metodologic, de manual de inițiere pentru bibliotecari. Acest volum conturează dreptul pe care și l-a câștigat de a fi parte și contribuitor activ la dezvoltarea domeniului infodocumentar acum și la comunicarea științifică. Nelly Țurcan izbutește, în această dificilă probă, iar izbânda este demnă de un calificativ maxim.

Notabilă este bibliografia – nu i-a scăpat nimic, transformând studiul într-o sursă valoroasă de informație la acest subiect. Cu o controlată libertate abordează autori notorii, analizează contribuțiile lor la subiectul studiat și propune definiții, modele, abordări de anvergură, căi noi, inovative de urmat, comentarii originale.

Autorul și-a propus să urce pe un versant dificil al domeniului științei și a reușit – monografia fiind o premieră în domeniul infodocumentar.

Studiul elaborat de Nelly Țurcan impresionează prin discursul inteligent, prin construcție minuțioasă, prin coerență, prin buna și profunda documentare. Cucerește prin reflecții originale de substanță științifică. Descoperim o cultură de rară expresie critică și analitică. Reușita acestei lucrări vine și din abilitatea de sinteză, pe care o dovedește, o demonstrează în fiecare capitol, din activizarea viziunii în cadrul fiecărei cercetări.

Mai apreciem la cercetătoarea Nelly Țurcan câteva fațete: stilistica; argumentarea; exhaustivitatea. Acestea se referă și se resimt de la adunarea, pregătirea, asimilarea până la prelucrarea și ordonarea materialului. Pe lângă faptul că e o lucrare intensiv analitică, cu profund caracter științific, accentuăm încă un aspect: este o scriere inteligentă și prin aspectul estetic de prezentare a rezultatelor cercetării, prin calitatea procesării textului și designul tipografic.

Un cercetător științific are în activitatea sa următoarele obiective: obținerea și dezvoltarea de noi cunoștințe, transferul de cunoștințe și tehnologii în viața economică, socială și culturală. Tocmai aceste deziderate le realizează cercetătoarea prin studiul monografic devenit, acum, public.

Lidia KULIKOVSKI,
dr., conf. univ.